

עין משפט‏**נר מצוה**

נו:

פֿלגָא הוי' פירוש מגרש דתחומין הוי פלגא דתחומין ולא רצה לדקדק ולהקשות דמגרש דתחומין והקרנות כך וכך הוי מתחומין וקרנות משום דפעמים הוי תלתא או רביע או חומש מן התחומין ומן הקרנות לפי מה שהעיר גדולה או קטנה:

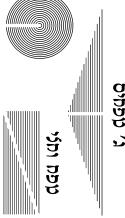
משבחת דה במתא. הקשה

השר מקולי דמשכחם לה מגרש רביע דתחומין וקרנות במתא דהוי ח' אלפים על ח' אלפים ומתא הוי ל"ו ותחומין וקרנות ומתא הוו קמ"ד פעמים אלף על אלף וי"ל דערי מקלט אינן גדולים כל כך כדאמר צפרק אלו הן הגולין (מכות דף י'). ערים הללו אינן עושין אותם לא גדולות ולא קטנות ומהר"י אומר שמתוך האמת דהשתא קמ"ל דמגרש אינו מרובע כדמסיק ולרבינא קמ"ל דאינן מגרש לקרנות ולרז אשי דאינן מגרש אלא לקרנות אצל צכה"ג לא היה משמיענו שום מידוש:

כמה מרובע יתר על העגול

רביע'. ואורי' דהא רביע צין צהיקף צין צגוף הקרקע כדאמר הכא נמצא מגרש רביע וכן משמע גבי ים שעשה שלמה (לעיל דף קי:)

ועל הדיקף יש להוכיח צהדיא כדפי' דכל שצרכנו טפח יש צהיקפו ג' טפחים וצטפה מרובע יש צהיקפו עיגול טפח ד' טפחים ועל הקרקע צצפנים יש להוכיח נמי שאם תקיף טפח עגול סביב צחוטין דקין עד הנקודה האמצעי' שצעגול ותחתוך מן הנקודה ולמטה כל החוטין לצ' ותפשטם יהיה העליון ארוך ג' טפחים והאחרים מתקצרים והולכים עד הנקודה שהוא חצי טפח מן החוט העליון תחתוך שוב כל החוטין לשנים ושים הארוך צלד הקציר נמצא הרצוע אורכו טפח וחצי ורחבו חצי טפח

דהיינו שלש חתיכות של חצי טפח על חצי טפח וצטפה מרובע יש ד' חלקים של חצי טפח על חצי טפח: **אביי** אמר משבחת. ואם תאמר לפי מה דמוקי לה לקמן צמתא עגולה קשה דתחומין הוו טפי כמו שאנו מרצעין העיר ולא הוי מגרש רביע מהם [א] ויש לומר דלא קאמר מגרש רביע אלא מתחומין שצנחן לריצוע העיר: מאי

של אלפים על אלפים ומכוון אלכסונה כנגד אלכסון קרן העיר ומהו אלכסונה אלפים ות"ת אמה שכן עולה חשבון ד' אלפים חומשין לח' מאות אמה לפיכך הבא למדוד תחומי העיר מציא טבלא רואה כאילו הביא טבלא שהיא אלפים על אלפים ומניחה כנגד העיר רביע דהא חמרת סבב את אלכסון אלכסון של קרן כלומר מודד אלפים וח' מאות כנגד הקרן צאלכסון ואח"כ מותח חוט מתחום קרן לתחום קרן: **נמצא העיר משתכרת**. צמה שרבעונה ד' מאות אמה לכל קרן וקרן ששסהיתה עגולה לא היה לה אלכסון ועכשיו שריבעונה נתנו לה אלכסון והיואל דרך הקרן משתכר ת' אמה לקרן זו ות' אמה לקרן זו: **נמצאו**. תחומי הקרנות משתכרין צמה שנתנו טבלא צאלכסון כנגד הקרן ח' מאות לכל קרן: **לא מה**. סביב העיר אלף אמה למגרש שאין נוטעין ולא זורעין שם אלא מניחין אותו לניו העיר כדמתרגס' רוחי קריאל: **נמצא מגרש רביע**. לקמן מפרש: והשאר. שאר התחום שדות וכרמים וחוץ לתחום לא היה לה כלום: **מנהגי מיני**. דמגרש אלף אמה: מקיר העיר וגו'. רישא דקרא ומגרשי אשך תמני: צר אדא. שם האיש: **משוחא**. מלחין תחומי העיר: **תחומין כמה הוו שיטסר**. י"ו רבעין של אלף על אלף יש צהן כרד אלפים על אלפים לכל צד חלקם שמי וערב הרי ד' רבעין של אלף על אלף וכן לכל רוח של עיר: קרנות כמה הוו. תחומי הקרנות של תחומין נמי שיטסר נינהו שהרי לכל קרן יש טבלא של אלפים על אלפים כדפרשין לעיל': דל לצורך מגרש: ח' דסחומין וד' דקרנות. דהא חמרת סבב את העיר צאלף הרי לכל התחום אלפים על פני העיר צאורך וצרוצא אלף להלן מן העיר וכיון שנתת אלף צליטת מגרש לד' רוחות צריך אתה ליתן לכל קרן טבלא של אלף על אלף הא צרבעה מן הקרנות למגרש הא תריסר לצורך מגרש כוין אלף על אלף: **נמצא מגרש רביע**. צתמיה: אייתי צרבעה דמתא שדי עליהו. דתלתין ותרין והוו להו תלתין ושית דהא דקתמי מגרש רביע אכולה מילתא קאי רביע החשבון כולו של עיר ותחומין וקרנות: כמה מרובע יוסר על העגול רביע דל ריבעא מיניה כו'. את חצבת צעיר מרובעת ועצדת מגרש סביב נמי צריצוע לפיכך עלה חשבון העיר ומגרשיה ד' אלפים על ד' אלפים מרובעין שהן י"ו רבעין של אלף על אלף ומהן ג' חלקים למגרש והיינו תריסר וחלק הרביעי לעיר ואנן צמתא עגולתא עסקין כדמוקימין לקמן [נ]. ומכל מקום אנו מוסיפין עליה לתת ללוים ריצועא עמה וקרנותיה ותחומין אלפים לכל רוח הרי חלק הלוים סך הכל ו' אלפים שהן תלתין ושית רבעין של אלף על אלף והעיר צאמצעיתן עגולה אלפים ומגרשיה סביב לה אלף רוחב נמצלת עיר ומגרשיה ד' אלפים על ד' אלפים עגולין ואם היו מתלתין ושית הניתנין ללוים ריבעא הוו: משכחם לה נמי צמתא דהויא אלפא צאלפא. ולא תחשוב העיר עליהן אלא נמצא מגרש רביע אתחומין וקרנות קאי: **תחומין כמה הוו פמניה**. רבעין של אלף על אלף שהרי תחום לכל צד אלפים אורך להלן מן העיר ואלף רוחב על פני העיר וקרנות שיטסר דכיון דאורך התחומין משוכין אלפים לכל צד אתה צריך למלאות פגם לכל קרן צצטלא אלפים על אלפים: דל

צריך טבלה אלפים על אלפים למלאות מקום הקרנות מארבע זווית. הלכך קרנות כולהו כמה הוו י"ו אלף, נמצאו הקרנות והתחום כ"ד אלפים אמה, ומגרש סביבות העיר ד' אלפים אמה ומן הקרנות ד' אלפים נמצא הכל ח' אלפים,

ביצד מעברין פרק חמישי עירובין

המרצע עיר. עגולה: עושין לה כמין טבלא מרובעת. לקמן מוקי לה צמתא דהויא תרי אלפי אתרי אלפי צעניולא שצסאתה מוסיף ריצוע עליה הרי היא כמין טבלא מרובעת אורכה כרוצצה ותחומיה כמין טבלא מרובעת אורכן כרחצן רחצן למדת העיר על פני חומתה

שהיא אלפים וכן אורכן להלן מן העיר אלפים והיינו דקאמר חוזר ומודד לה את התחומין כלומר חוזר ומודד לה תחומיה ועל כרחק מרובעין הן: **ושספא מודד**. תחומי העיר לאחר שריצעה לא ימדוד מאמצע קרן זוית של עיר כנגדו צאלכסון אלפים לכל קרן וקרן למתוח חוט מתחום קרן זה לתחום קרן זה: **מפני שפסיד אס חוויו**. לכל קרן וקרן מפסיד מה שאלכסון של אלפים על אלפים עודף על ריצוע וכשמתוח החוט לא תמצא צאורך התחומין מן העיר והלאה לכל צד אלא אלף ותכ"ח אמות צילד מן

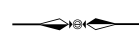
תחומין של אלף ותכ"ח אורך לכל צד כנגד העיר אתה צריך לתת טבלא של אלף ותכ"ח (א) על אלף ותכ"ח לכל קרן למלאות פגימתן של אורך צריצוע שהיו התחומין מרובעין שהרי ריצוע' פיראות לכל שובתי צצת' (א) ותמצא צאלכסונו של טבלא מכוון כנגד אלכסון קרן העיר אלפים דקיימא לן כל אמתא צריצוע אמתא ותרי חומשי צאלכסונה טבלא של אלף ותכ"ח על אלף ותכ"ח חומשין שהן תקע"צ אמה פחות ד' חומשין תנס על אלף ותכ"ח הרי אלפים נמצא כשמדדת מאמצע קרן העיר אלכסון אלפים קילרת את התחום ואינן אלא אלף ותכ"ח וכל כך למה מפני שהפסדת את הזווית שהיית צריך למדוד אלפים ואלכסון מאמצע קרן העיר ולמתוח חוט אחרי כן מתחום קרן לתחום קרן ותמצא מן החוט ולעיר על פני כל העיר לכל צד אלפים אמה צילד מן אלפים תחום כנגד העיר לארבע רוחותיה תמצא פגימת אלפים על אלפים לכל קרן ועדיין אתה צריך למתוח חוט כמין גאס להשוות תחומי הקרנות לתחומי העיר ותמצא לכל קרן טבלא

אלכסונה אלפים ות"ת אמה שכן עולה חשבון ד' אלפים חומשין לח' מאות אמה לפיכך הבא למדוד תחומי העיר מציא טבלא רואה כאילו הביא טבלא שהיא אלפים על אלפים ומניחה כנגד העיר רביע דהא חמרת סבב את אלכסון אלכסון של קרן כלומר מודד אלפים וח' מאות כנגד הקרן צאלכסון ואח"כ מותח חוט מתחום קרן לתחום קרן: **נמצא העיר משתכרת**. צמה שרבעונה ד' מאות אמה לכל קרן וקרן ששסהיתה עגולה לא היה לה אלכסון ועכשיו שריבעונה נתנו לה אלכסון והיואל דרך הקרן משתכר ת' אמה לקרן זו ות' אמה לקרן זו: **נמצאו**. תחומי הקרנות משתכרין צמה שנתנו טבלא צאלכסון כנגד הקרן ח' מאות לכל קרן: **לא מה**. סביב העיר אלף אמה למגרש שאין נוטעין ולא זורעין שם אלא מניחין אותו לניו העיר כדמתרגס' רוחי קריאל: **נמצא מגרש רביע**. לקמן מפרש: והשאר. שאר התחום שדות וכרמים וחוץ לתחום לא היה לה כלום: **מנהגי מיני**. דמגרש אלף אמה: מקיר העיר וגו'. רישא דקרא ומגרשי אשך תמני: צר אדא. שם האיש: **משוחא**. מלחין תחומי העיר: **תחומין כמה הוו שיטסר**. י"ו רבעין של אלף על אלף יש צהן כרד אלפים על אלפים לכל צד חלקם שמי וערב הרי ד' רבעין של אלף על אלף וכן לכל רוח של עיר: קרנות כמה הוו. תחומי הקרנות של תחומין נמי שיטסר נינהו שהרי לכל קרן יש טבלא של אלפים על אלפים כדפרשין לעיל': דל לצורך מגרש: ח' דסחומין וד' דקרנות. דהא חמרת סבב את העיר צאלף הרי לכל התחום אלפים על פני העיר צאורך וצרוצא אלף להלן מן העיר וכיון שנתת אלף צליטת מגרש לד' רוחות צריך אתה ליתן לכל קרן טבלא של אלף על אלף הא צרבעה מן הקרנות למגרש הא תריסר לצורך מגרש כוין אלף על אלף: **נמצא מגרש רביע**. צתמיה: אייתי צרבעה דמתא שדי עליהו. דתלתין ותרין והוו להו תלתין ושית דהא דקתמי מגרש רביע אכולה מילתא קאי רביע החשבון כולו של עיר ותחומין וקרנות: כמה מרובע יוסר על העגול רביע דל ריבעא מיניה כו'. את חצבת צעיר מרובעת ועצדת מגרש סביב נמי צריצוע לפיכך עלה חשבון העיר ומגרשיה ד' אלפים על ד' אלפים מרובעין שהן י"ו רבעין של אלף על אלף ומהן ג' חלקים למגרש והיינו תריסר וחלק הרביעי לעיר ואנן צמתא עגולתא עסקין כדמוקימין לקמן [נ]. ומכל מקום אנו מוסיפין עליה לתת ללוים ריצועא עמה וקרנותיה ותחומין אלפים לכל רוח הרי חלק הלוים סך הכל ו' אלפים שהן תלתין ושית רבעין של אלף על אלף והעיר צאמצעיתן עגולה אלפים ומגרשיה סביב לה אלף רוחב נמצלת עיר ומגרשיה ד' אלפים על ד' אלפים עגולין ואם היו מתלתין ושית הניתנין ללוים ריבעא הוו: משכחם לה נמי צמתא דהויא אלפא צאלפא. ולא תחשוב העיר עליהן אלא נמצא מגרש רביע אתחומין וקרנות קאי: **תחומין כמה הוו פמניה**. רבעין של אלף על אלף שהרי תחום לכל צד אלפים אורך להלן מן העיר ואלף רוחב על פני העיר וקרנות שיטסר דכיון דאורך התחומין משוכין אלפים לכל צד אתה צריך למלאות פגם לכל קרן צצטלא אלפים על אלפים: דל

צריך טבלה אלפים על אלפים למלאות מקום הקרנות מארבע זווית. הלכך קרנות כולהו כמה הוו י"ו אלף, נמצאו הקרנות והתחום כ"ד אלפים אמה, ומגרש סביבות העיר ד' אלפים אמה ומן הקרנות ד' אלפים נמצא הכל ח' אלפים,

מסורת הש"ס

- ↑ [מוס' פ"ד ה"א]
- ↑ [מוספתא סוף ערכין ע"ש סוטה כ: ע"ש]
- ↑ [לעיל די: וש"ס]
- ↑ [צס"א: רכטין, (א) [לעיל נא.]] (1) [ומגרש, צמדברלה, (א) [מסד"ה מפני],

תורה אור השלם

- ↑ ומגרשי הקרעין אשר תתנו לקלום מקיר העיר ודורצא אקלא אקוה קריב: צמדבר לה ד

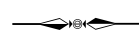
הגהות הב"ח

- ↑ רש"י ד"ה מפני שפסיד וכו' לתת טבלא של אלף ותכ"ח וד' חומשין על אלף ותכ"ח וד' חומשין לכל קרן [וכיה צדפות ויינילא]:

הגהות הגר"א

- ↑ [תוס' ד"ה אבי אמר בשמכת כו' ולא הוי מגרש רביע מהס. וי"ל וכו' צ"ב ודיוקא אצל גמ' קאמר צעיר אלף ורביע וגמ' לא חש לדקדק:

מוסף רש"י

כמה מרובע יתר על העגול רביע. ממני היא, והצדדים נחלים לעינים, דלילו אמה עגולה חוט של אמות מקיפה ואמה מרובעת צריכה חוט ד' אצבעה, אמה לכל רוח (סוכה ח. ובעיר"ו לעיר יד:).

רבינו הגנאל (המשך)

שנים עשר אלף מששה ושלשים אלף שליש הן איך שנינו נמצא מגרש רביע. ופרקינן מי סברת האי מגרש בריבועא הוא בעיגולא הוא פחות שליש. ואיכא למימר מתא נמי עגולא היא, והכי קאמר רחמנא מקיר העיר וחוצה וגו' צריך סביבות העיר כולה אלף אמה. ולגבי תחומין יחבינן לה פאות כו' תנינא רוחי וזו יהיה לכס כזה יהיו כל שובתי שבת. אבל לגבי מגרש לא יחבינן ליה פיראות, הילכך השר מהן יתרון שמעריף המרובע על העגול וכמה הוא היתרון רביע. נמצא רביע שנים עשר אלף שלשת אלפים, כשתפחות משנים עשר אלף שלשת אלפים נמצא המגרש תשתת אלפים אמה, והתחומין עם העיר והקרנות הן ששה ושלשים אלף אמה נמצאו ט' אלפים ארך ברוחב אלף רביע אמה מל"ו אלף רביע שלהן, וזה הוא ששינוי נמצא מגרש רביע. אמר אביי משבחת לה נמי במתא דהיא אלפא אלפא כו'. אביי נמי על הדרך הראשונה שחשבנו א' לשמועה. מתא אביי לא חשב חשבון מידות העיר בכלל אלא התחום והקרנות בלבד. וכן פירוש העיר היא אלף על אלף, תחומיה מכל צד אלפים ארך ברוחב אלף רביע אמה, אבל הקרנות הן בכל קרן אלפים על אלפים, כיון שבמודח אלפים וצפופין אלפים

כב א מ"י פכ"ח מהל' שבת הלכה ו' ו' פסג לאוין סו טו"ע"ז א"ח ס"ר שלטן ספיף י':

כב ב מ"י פ"ב מהל' שמיטה ויובל הל' ב פגמ עשין קסה:

רבינו הגנאל

ת"ר המרבע את העיר עושה אותה כמין טבלה מרובעת. המרבע תחומין עושין אותן כמין טבלה מרובעת. כשהוא מודד לא ימדוד מאמצע הקרן מפני שפסיד חזויות. אלא מביא טבלה שהיא אלפים על אלפים, ומניחה כנגד הקרן צאלכסון. נמצאת העיר משתכרת חזויות. ת' אמה לכאן ות' אמה לכאן. נמצאו תחומין משתכרין ת"ת אמה לכאן ות"ת אמה לכאן, נמצאת העיר ותחומיה משתכרין אלף ומאתים אמה לכאן ואלף ומאתים אמה לכאן. אמר אביי משבחת לה במתא דהיא אלפים אמה על אלפים אמה. פ"ו הנינו שועמדרונה אלפים על אלפים עגולה היא. וכבר אמרנו למעלה שירון למדידת תחומין פיראות, לפיכך צריכין להוסיף על אלפים אמה הללו העודף המרובע על העגול. והוא כדמוסיקנא לה בסיפא דשמעתא דאמרינן הכי כל אמתא בריבוב אמתא ותרי חומשי צאלכסנא. הילכך נמצא באלפים על אמתא עודף ד' אלפים חומשין שהן ת"ת אמה, נמצא עודף בעיר שהיא אלפים על אלפים ת"ת אמה. ובמודח בתחומין שהן אלפים על אלפים ת"ת אחרונות וכן במידה, נמצא העודף אלפים אמה ות' אמה. כשתחלקם נמצאו חציתין אלף ומאתים אמה תופסת על אלפים לתחום המדורח ואלף ומאתים לתחום המערב, נמצא התחום חזין לעיר שלשת אלפים ומאתים אמה. תניא ר' אלעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר החרום עיר לויים אלפים, צא מהן אלף אמה מגרש והשאר לשדות וכרמים, נמצא מגרש רביע. ואקשינן מבדי תחום כמה הוי אלפים כשתוציא ותסבב העיר כאלף נשאור אלף אחרות הנה הוצי, איך שנה מגרשין) רביעין] אלפים אמה אורך ברוחב אלף (ומשבחת לה במתא דהוי תרי אלפי על תרי אלפי ונמצא דהתחומין הן אלפים אמה אורך ברוחב אלפים (א). וכן צפופין וכן במערב וכן בדרום. נמצאו ב' צדדי העיר י"ו אלף אורך ברוחב אלף, וצריך למלאות הקרנות אלפים אורך ברוחב אלף, וזהו חזויתין אלף על אלף בכל זוית שהן ד' אלפים אמה, נמצא מגרש סביבות העיר אלף רוחב, וכיון שחזירי היא אלפים על אלפים נמצאו ב' צדדי העיר אלפים אמה אורך ברוחב אלף, שמונת אלפים אורך ברוחב אלף. גס יש לה למלאות הקרנות ב' חזויתין אלף על אלף בכל זוית שהן ד' אלפים אמה, נמצא מגרש סביבות העיר כולה (עד) [וענ] הקרנות י"ב אלף אמה. ותחום העיר וקרנותיה חזוין ל"ב [אלפים] אמה.

הנה י"ב אלף שהן מגרש לגבי ל"ב אלפים אורך ברוחב אלף אמה, הוסיף אותם בכלל ל"ב אמה נמצאו הכל [ששה ושלשים] אלפים אמה. ואכתי אלפים עושין ד' אלפים אורך ברוחב אלף אמה,

^[1] הדגת פסוט חקר דגברי רבינו וכו"ל